

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ในปี 2540 เกิดการทรุดตัวอย่างรุนแรง การใช้จ่ายในประเทศ ทั้งการบริโภคและการลงทุนลดลง ทำให้ทางการประกาศการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินบาท เป็นแบบลอยตัวในเวลาต่อมา โดยวิกฤตเศรษฐกิจในครั้งนี้มาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอดีต โดยไม่ได้แก้ไขปัญหาด้านโครงสร้างอย่างจริงจัง และไม่มีมาตรการรองรับอย่างเหมาะสม ทำให้เกิดความไม่สมดุลอย่างรุนแรงในระบบ มีการฟุ้งพาวเงินทุนต่างประเทศสูง และการใช้ทรัพยากรการเงิน ขาดประสิทธิภาพ ปัญหาความสามารถในการแข่งขันต่ำ การส่งออกลดลง ส่งผลกระทบต่อสถาบันทางการเงิน และความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจไทย รัฐบาลในสมัยนั้นมีความจำเป็นต้องปรับลดงบประมาณลง ในขณะที่ครัวเรือนมีรายได้ลดลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน ส่งผลให้กำลังซื้อลดลง ธุรกิจต่างๆ ได้รับความกระทบโดยตรงในลำดับต่อมา (วิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ.2540, 2547: ออนไลน์)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้อันเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตสามารถดำรงอยู่ได้อย่าง มั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพที่ยั่งยืน ภายในกระแสโลกาภิวัตน์ และสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงรอบด้าน

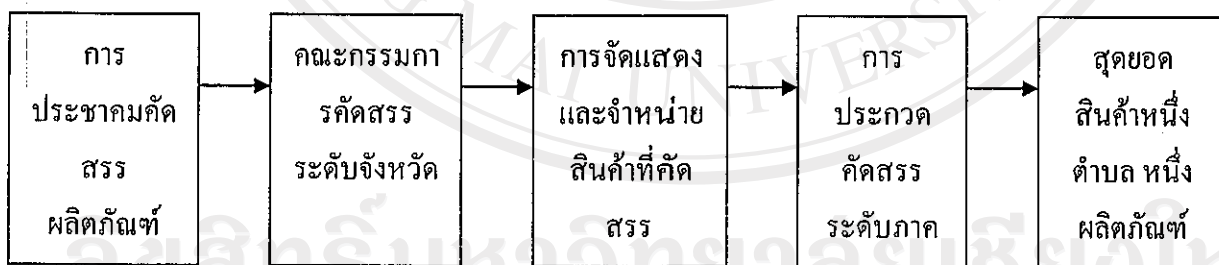
โดยสาระสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เป็นแผนที่ดำเนินการ ในช่วงการเปลี่ยนผ่านสำคัญที่สุดในช่วงหนึ่งของประเทศ ทำให้ต้องมีการปฏิรูประบบเศรษฐกิจและ สังคมควบคู่กับการบริหารการจัดการที่ดีและสามารถใช้เป็นแนวทางการจัดการทรัพยากรของประเทศที่ มีอยู่อย่างจำกัดให้เหมาะสมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังให้ความสำคัญกับการจัดระบบกลไก การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติอย่างป็นรูปธรรมได้ (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2547: ออนไลน์)

การเปลี่ยนแปลงนโยบายหลากหลายทั้งในด้านการผลิต และการตลาดส่งผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในภาคเกษตรกรรมไทย นับว่าเป็นการกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับ

รากหญ้า ไม่ว่าจะเป็นการปรับแนวทางการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การส่งเสริม และสนับสนุนในภาคเอกชน การปรับนโยบายในการขยายตลาดต่างประเทศ โดยในปี 2547 คาดหมาย ว่ายังคงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยคาดว่าทิศทางของภาคเกษตร และอุตสาหกรรมเกษตรมี แนวโน้มการส่งออกที่ดีคือ อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้ อาหารสัตว์เลี้ยง สัตว์ประสงอาหาร และผลิตภัณฑ์ข้าว โดยสินค้าเหล่านี้ได้รับอานิสงค์จากนโยบายของรัฐบาลและความ ต้องการของสินค้าเกษตรในตลาดโลกที่เพิ่มขึ้น บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด คาดว่ามูลค่าการ ส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ในปี 2547 จะเท่ากับ 15,400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อเทียบ กับปี 2546 ที่มีมูลค่าการส่งออก 14,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แล้วเพิ่มขึ้น 10 เปอร์เซ็นต์ จากการปรับ นโยบายของรัฐบาลดังกล่าว(ศูนย์ข้อมูลสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา, 2547: ออนไลน์) <sup>กสิกร</sup>

นโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นให้เกิดความเจริญ ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนาสินค้า เพื่อที่จะทำให้ชุมชนสามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพออก สู่อุตสาหกรรมได้ ปัจจุบันมีสินค้าที่ชุมชนผลิตออกมาเป็นจำนวนมากหลายชนิด รัฐบาลจึงได้ทำการคัดเลือก ผลิตภัณฑ์เพื่อที่จะทำการขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ประจำปี 2546 ทั่วประเทศโดยมี วัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาคุณภาพหรือมาตรฐานผลิตภัณฑ์และส่งเสริมการตลาดในระดับพื้นที่โดย สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ โดยกระบวนการประชามในระดับตำบล เบื้องต้นทุกจังหวัด โดยมีขั้นตอนการคัดเลือกดังรูปที่ 1.1

รูปที่ 1.1 แสดงขั้นตอนการคัดเลือกสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์



ที่มา : การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (2546: ออนไลน์)

การคัดเลือกผลิตภัณฑ์เด่นของตำบลต่างๆ ทั่วประเทศจาก 7,255 ตำบล จำนวน 7,753 ผลิตภัณฑ์ (กิตติ ลิ้มสกุล, 2545) มีกรอบในการคัดเลือกสุดยอดสินค้า 4 ประการคือ 1) สามารถส่งออกได้โดยมีความแข็งแกร่งของตราสินค้า 2) มีการผลิตต่อเนื่องและคงคุณภาพเดิม 3) ความมีมาตรฐานโดยมีคุณภาพสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า 4) มีประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์

(การชี้แจงการคัดเลือกสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ไทยระดับภาคเหนือ, 2546) โดยในขั้นแรกทางจังหวัดได้คัดเลือกผลิตภัณฑ์ดีเด่น 5 ดาวระดับจังหวัดทั่วประเทศไว้ทั้งหมด 925 ผลิตภัณฑ์ และในจำนวนนี้ ถูกคัดเลือกเป็นสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ดีเด่น 5 ดาวระดับภาค จนได้สินค้าที่มีศักยภาพจำนวนทั้งสิ้น 576 ผลิตภัณฑ์ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นสินค้าที่ถูกคัดเลือกมาจากภาคเหนือถึง 241 ผลิตภัณฑ์ โดยเป็นสินค้าที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุดจำนวน 54 ผลิตภัณฑ์ และเป็นสินค้าประเภทอาหารจำนวน 9 ผลิตภัณฑ์ เป็นจำนวนที่มากที่สุดของเขตภาคเหนือ (ข้อมูลการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ระดับภาค, 2546: ออนไลน์)

1. สำหรับในเขตภาคเหนือเป็นแหล่งเพาะปลูกผักและผลไม้มานานาชนิด เนื่องจากภูมิอากาศและภูมิประเทศเหมาะสมในการเพาะปลูกพืชทั้งเขตร้อนและเขตหนาว โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ที่สามารถปลูกผักและผลไม้ได้ดี จึงเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตและแปรรูปอาหารชนิดต่างๆ ทำให้เกิดสินค้าประเภทอาหารออกสู่ตลาดถึง 355 รายการจากผู้ประกอบการธุรกิจดังกล่าวในจังหวัดเชียงใหม่ (ข้อมูลการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยระดับภาค, 2546: ออนไลน์) ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านการผลิต และสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจชุมชน โดยทำการสนับสนุนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรในตลาดโลก ด้วยการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน รูปแบบ และบรรจุภัณฑ์ของสินค้าที่ทำการผลิต โดยใช้นโยบาย หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เชื่อมโยงสินค้าสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ (คำแถลงนโยบายรัฐบาลของคณะรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร, 2543: ออนไลน์)

อย่างไรก็ตามแม้ว่านโยบายรัฐบาลจะให้การสนับสนุนและส่งเสริมผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์อยู่อย่างต่อเนื่อง ยังพบปัญหาที่สำคัญของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มี 3 ประการคือ ประการที่ 1 คุณภาพของสินค้าที่ผลิตไม่ได้มาตรฐาน และไม่มีควมสม่ำเสมอเมื่อทำการผลิตในจำนวนมาก ประการที่ 2 ชนิดสินค้าที่ผลิตในแต่ละชุมชนมีความซ้ำซ้อนกัน หรือเป็นการผลิตสินค้าชนิดเดียวกันออกมาทำการแข่งขันกันเอง ประการที่ 3 ผู้ผลิตขาดความชัดเจนในแนวทางการดำเนินงานทางการตลาดของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (สยมพร ถิมไทย, 2546: ออนไลน์)

ดังนั้นเพื่อให้สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ต่างๆ มีคุณภาพและมาตรฐานที่สูงขึ้น จำเป็นต้องมีปัจจัยในการบริหารจัดการและเทคนิคต่างๆ ที่สำคัญเป็นองค์ประกอบ เพื่อให้สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ประสบความสำเร็จตามนโยบายของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ประเภทอาหารที่ได้รับการคัดเลือกในระดับ 5 ดาว ของระดับภาคในจังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ผลิตภัณฑ์เหล่านั้นประสบความสำเร็จ

ความสำเร็จ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะเป็นแนวทางไปปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการ ในการพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าชนิดอื่นๆ ให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ประกอบการสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

#### วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการคัดเลือกระดับ 5 ดาว ระดับภูมิภาค ประเภทอาหารในจังหวัดเชียงใหม่

#### ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการคัดเลือกระดับ 5 ดาว ในระดับภูมิภาค ของจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อได้ข้อมูลเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการวางแผนพัฒนาการดำเนินงานของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์และอุตสาหกรรมขนาดย่อมทั่วไป

#### นิยามศัพท์

ปัจจัยความสำเร็จ หมายถึงสิ่งที่ส่งผลให้การดำเนินงานของผู้ประกอบการทำการผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้รับการคัดเลือกระดับ 5 ดาว ในระดับภูมิภาค

สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หมายถึงสินค้าที่ทำการผลิตในแต่ละตำบล โดยทำการผลิตสินค้าตำบลละ 1 ผลิตภัณฑ์

สินค้าประเภทอาหาร หมายถึงผลิตผลทางการเกษตรที่บริโภคสดเช่น พืชผัก ผลไม้ เป็นต้น และผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป ทั้งอาหารแปรรูปที่พร้อมบริโภค หรืออาหารแปรรูปกึ่งสำเร็จรูป รวมถึงอาหารแปรรูปที่ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น น้ำพริก พริกแห้ง เป็นต้น

ระดับ 5 ดาว หมายถึงระดับเกณฑ์การคัดเลือกสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในระดับสูงสุด โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์หลัก 3 ส่วนคือ (คู่มือการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย, 2456)

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประกอบด้วย
  - 1) ชื่อกลุ่ม จำนวนสมาชิกกลุ่ม ประเภทผลิตภัณฑ์ ชื่อหัวหน้ากลุ่ม สถานที่กลุ่ม และการติดต่อกลุ่ม
  - 2) สถานะของกลุ่ม
  - 3) จำนวนแรงงาน
2. หลักเกณฑ์ทั่วไป 5 ด้าน ประกอบด้วย
  - 1) การผลิต
  - 2) การตลาด
  - 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์
  - 4) เรื่องราวหรือตำนานของผลิตภัณฑ์
  - 5) ความเข้มแข็งของชุมชน
3. หลักเกณฑ์เฉพาะกลุ่มผลิตภัณฑ์  
สำหรับสินค้าประเภทอาหาร ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้
  - ลักษณะทั่วไป หมายถึง ลักษณะของสี กลิ่น รส ซึ่งต้องเป็นไปตามธรรมชาติของส่วนประกอบที่ใช้ทำและไม่มีสิ่งแปลกปลอมที่มองเห็นหรือสัมผัสได้
  - มีเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน

ผู้ประกอบการ หมายถึงเจ้าของหรือหัวหน้ากลุ่มที่ เป็นผู้ก่อตั้งและดำเนินธุรกิจการผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์